

Vredesweek 2019: Vrede Verbindt Over Grenzen

Bij de grens kom in je in contact met een andere omgeving buiten je comfort zone. Dat is spannend: het is onbekend, en is het wel veilig? De ontdekking van het andere biedt risico's en kansen. Het risico dat andere mensen jouw grenzen niet respecteren, waardoor je je kwetsbaar voelt. De kans op nieuwe ideeën, betere oplossingen, creativiteit. De wereldwijde economische, politieke en maatschappelijke vervlochtenheid, over grenzen heen, vraagt om wijsheid hoe om te gaan met deze spanning. Hoe de balans te zoeken tussen ons terugtrekken achter de dijken, danwel onze identiteit verliezen in een grenzeloos bestaan. Deze zoektocht is een zoektocht naar vrede. Het thema 'Vrede Verbindt Over Grenzen' nodigt je uit om die grenzen op te zoeken en te onderzoeken. Om op te komen voor wat waardevol is, en nieuwe wegen te vinden voor de toekomst.

Grenzen spelen een belangrijke rol in ons leven. Veel grenzen zijn ons gegeven, maar wij scheppen zelf ook steeds grenzen. Het geeft ons houvast. Het scheidt orde. We weten dan waar we aan toe zijn. Er zijn 'harde' grenzen, zoals wetgeving die ons beschermt tegen geweld en misbruik; of fysieke grenzen die bepalen of we in Nederland, Duitsland of België wonen. Er zijn ook 'zachte', onzichtbare grenzen: samen stellen we normen welk gedrag wel of niet acceptabel is. Deze 'zachte' grenzen willen we toetsen aan de waarden die wij belangrijk achten in ons leven. In het waarmaken van deze waarden zijn grenzen nodig en wijzelf zijn het die grenzen moeten onderzoeken.

Tip 1: Wij hebben allemaal verschillende identiteiten en loyaliteiten: aan gezin, werk, godsdienst, culturele achtergrond, land van geboorte, land waar je woont. Waar vullen deze elementen elkaar aan, en waar ervaar je spanning of misschien botsing tussen verschillende aspecten van je identiteit? Hoe ga je daarmee om? Laat een tweetal mensen een inleiding verzorgen met een persoonlijk verhaal. Ga daarna in tweetallen uiteen en vertel elkaars verschillende identiteiten, loyaliteiten en hoe de grenzen lopen.

Grenzen stellen aan jezelf

Het vraagt helderheid en moed om je eigen mentale en morele grenzen te laten bevragen. PAX medewerker Pim Gerritsen ziet hoe Syrische theatermakers in tijden van oorlog de verbeelding laten spreken om de eigen cultuur ter discussie te stellen. 'Want', schrijft hij, 'die verbeeldingskracht is hard nodig bij het doorbreken van allerlei grenzen, het slechten van muren en het bouwen van bruggen'. Is er in Nederland ruimte om de eigen cultuur ter discussie te stellen? Laten wij ons hierop bevragen en welke elementen vinden we waardevol hierin? Theoloog Erik Borgman ziet een gebrek aan grenzen stellen in de Nederlandse politiek: 'Wij weten elkaar aan te praten dat we geen grens overschrijden wanneer we ervoor betalen om mensen die naar ons onderweg zijn onder mensonterende omstandigheden op te laten sluiten. Laten wij de dingen bij de naam noemen: ze creperen en verhongeren, ze worden verkracht, gemarteld en afgeperst. Iedereen kan weten wat er in de kampen in Turkije, maar vooral in Libië gebeurt: de UNHCR klaagt de situatie regelmatig aan en Amnesty International heeft er uitvoering over gerapporteerd. Wordt hier geen grens getrokken?'

Tip 2: Organiseer een dialoog over de vraag, welke wens hebben we voor de toekomst van onze kinderen in Nederland. Wat is onze droom en verlangen voor de Nederlandse samenleving, wat bindt ons hierin, en waar liggen jouw grenzen? Hoe hard zijn deze, en waar ligt polarisatie op de loer? Hoe gaan we daar mee om? Verdiep je in de methode Deep Democracy, kijk in de Sprekersbank van PAX en nodig een PAX medewerker uit die bekend is met polarisatie en dialoog, of nodig een dialoogbegeleider uit van Nederland in Dialoog.

Onderlinge grenzen en toenemende ongelijkheid

De toename van vermogensongelijkheid in de wereld en zichtbare armoede en rijkdom, maakt samenlevingen minder stabiel. Zodra er grote mate van ongelijkheid ontstaat in een cultuur die gelijkheid tot hoogste norm heeft verheven, wordt de kans op geweld groter. Onze samenleving is kwetsbaar. We leven steeds meer ieder in zijn eigen bubbel van gelijkgezinden, en verliezen het vermogen om een gesprek te voeren met mensen uit andere bubbels. Polarisatie ligt op de loer: er is een toename van onzekerheid over eigenheid, eigen identiteit en is er ook een toename aan de behoefte aan geborgenheid en soevereiniteit in eigen kring.

Tegelijkertijd is vreedzaam samenleven met verschillende culturen of uit verschillende bubbels goed mogelijk. We zien dat op veel plekken. Dagelijks zetten vele duizenden mensen in heel Nederland zich in voor een inclusieve samenleving, en geven op praktische wijze invulling aan hun verlangen naar vrede. Waar verschillende werelden elkaar raken zien we processen van assimilatie, integratie, accommodatie. Grenzen tussen culturen worden diffuser, we nemen meer van elkaar over en het onderscheid wordt minder scherp.

Duidelijk wordt dat globalisering nog meer dan ooit een sterke diplomatie vereist en burgerbewegingen die de dialoog opzoeken. We hebben hoognodig behoefte aan mensen die de grenzen met andere culturen willen onderzoeken, die bereid zijn om buiten hun comfort zone te treden. We hebben ook mensen nodig die anderen willen uitnodigen om met hen mee te gaan, die laten zien dat er een alternatief is, een antwoord op polarisatie.

Tip 3: Organiseer een Walk of Peace. Daarvoor ga je op zoek naar die maatschappelijke organisaties die vanuit hun levensbeschouwing een bijdrage leveren aan de samenleving. Het is nodig hen te ontmoeten, een afspraak te maken om te kijken hoe jullie kunnen laten zien dat er meer is dat ons bindt dan ons van elkaar onderscheidt. Een gemeenschappelijk thema, droom of zorg, met respect en belangstelling voor de verschillende manieren waarop een ieder zich inzet voor de samenleving, kan helpen om zo'n walk meer focus te geven.

Goed samenleven in spanning en in vrede

Botsing van identiteiten en belangen kunnen leiden tot creativiteit, het zoeken naar nieuwe manieren van samenleven, van problemen oplossen. Het belangrijkste instrument van de vredesbeweging is daarbij altijd de ontmoeting geweest. Hoe je elkaar ontmoet luistert nauw. Een eerste stap kan zijn om grenzen te herkennen, te luisteren, te bevragen, te verleggen, te openen.

Botsing van identiteiten en belangen kunnen ook leiden tot conflict. Conflicten horen bij het leven. Thuis, op werk, in de familie - conflicten vermijden is onmogelijk. Ze zijn soms ook nodig, omdat ze wijzen op iets dat waardevol of belangrijk voor ons is. Door constructief met conflicten om te gaan, kun je goede afspraken maken waarin beide partijen tot hun recht komen.

De grenzen van de wet opzoeken in burgerlijke ongehoorzaamheid is van oudsher ook een instrument van de vredesbeweging. Door verzet tegen maatschappelijk onrecht en machtsmisbruik komt men op voor de belangen van kwetsbare mensen. Er zijn er velen geweest die de grenzen van het onmogelijke, de grenzen van de wet en eigen grenzen hebben opgezocht om het leven humaner te maken.

Door een grenzeloos streven naar absolute doelen kunnen conflicten gewelddadig worden. Mensen zijn in staat gewelddadig te worden als bepaalde grenzen overschreden worden. Dit alles vraagt om heldere analyse van conflicten, maar ook onze voortdurende zelfreflectie. Duidelijk is dat we steeds die grenzen moeten bevragen. Dat begint door die grenzen op te zoeken. De mensen van de overkant ontmoeten. Het idee van de andere kant horen. Luisteren met het hart.

Tip 4: Welke maatschappelijke problemen spelen er in jouw dorp of stad, en op welke manier voeden die gevoelens van onbehagen en onvrede onder inwoners? Informeer bij PAX naar de mogelijkheid om een dagje een PAX medewerker met ervaring in conflictgebieden te 'lenen', om samen met lokale partners in jouw gemeente een analyse te komen maken.

Vluchten over grenzen

Mensen die geen toekomst meer zagen in hun eigen land kozen vaak in wanhoop voor de vlucht naar Europa. De zuidelijke buitengrenzen van Europa werden via de zee bereikt. Hun overtocht in overvolle boten werd in vele gevallen een catastrofe. Vele vluchtelingen lieten hier het leven, ook omdat zij niet via de reguliere manieren Europa in konden. De grenzen waren via visa-muren al gesloten. En zij wilden met het risico voor eigen leven de grenzen over.

De grenslanden Griekenland, Italië en Spanje kregen als eerste te maken met de binnenkomende vluchtelingen die te boot en te voet binnenkwamen. De bereidheid om die 'last' te delen binnen Europa was en is schrikbarend laag en de roep om de buitengrenzen te sluiten voor vluchtelingen nam toe. Van de weeromstuit bouwden steeds meer landen aan hun binnengrenzen en honderden nieuwe kilometers hekwerk werden neergezet.

Tip 5: Tijdens de Vredesweek wordt op veel plekken samengewerkt met VluchtelingenWerk of een lokaal AZC. Maar vluchtelingen zijn natuurlijk niet nieuw in Nederland: tijdens de Eerste Wereldoorlog kwam een miljoen Belgen naar Nederland, en na de Tweede Wereldoorlog waren er miljoenen mensen in Europa thuisloos. Hoe lopen grenzen in Nederland of specifiek in jouw gebied? Welke conflicten speelden daarbij een rol? Spelen deze conflicten nog steeds door? Nodig een historicus uit en krijg een nieuw perspectief op je eigen regio en een beter begrip van bijvoorbeeld weerstanden bij verandering.

Grenzen en conflicten

Grenzen vervagen en we staan als nooit eerder direct in contact met mensen in andere werelddelen en andere culturen. Streng bewaakte landsgrenzen uit de koude oorlog verdwenen. In Europa verdwenen grenscontroles. We zijn er inmiddels aan gewend geraakt om met dezelfde euro overal te kunnen reizen. Goederen worden dagelijks in- en uitgevoerd en de jaren negentig brachten een ongekende welvaart.

Tegelijkertijd ontstond groeiende onvrede, onveiligheid en nieuwe armoede. Door internationale handel in controversiële wapens, over geografische en culturele grenzen heen, wordt geld verdiend aan menselijk leed elders in de wereld, bijvoorbeeld in Yemen. Hier worden morele grenzen op onacceptabele wijze overschreden. In de Hoorn van Afrika zorgen onduidelijke machtsafspraken en onverantwoordelijke overheden voor dagelijkse gewelddadigheden. Gevoelens van onveiligheid in een context van oorlogstrauma leiden ertoe dat de bevolking zich terugtrekt in eigen tribale gebieden en identiteiten. Hierdoor breken opnieuw conflicten uit tussen etnische groepen.

Tip 6: Hoe spelen grenzen een rol in een conflictgebied? Hoe kunnen grenzen worden gesteld aan internationale wapenhandel, zodat er geen onschuldige burgerslachtoffers meer vallen? Hoe doorbreken mensen daar de verharding van grenzen in de landen waar PAX werkt, zoals Zuid-Soedan, Oekraïne, Congo of Oeganda? Nodig een PAX medewerker uit met expertise op het vlak van omstrede wapenhandel, of die de situatie in Zuid-Soedan of een ander conflictgebied goed kent.